

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

שולמית אימבר

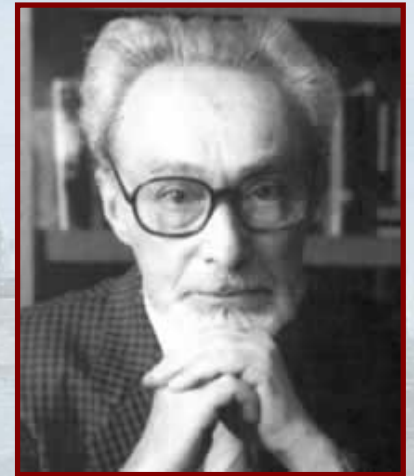
מנהלת פדגוגית

בית הספר המרכזי להוראת השואה

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

"[השואה היא] זעזוע שתרבותנו אינה מכינה אותנו לקראתו, פציעה עמוקה המכה בכבוד האנושי, פגיעה מתועבת ומבשרת רעות; אבל כמו כן, **אות של רעות מכוונת לשווא.**"

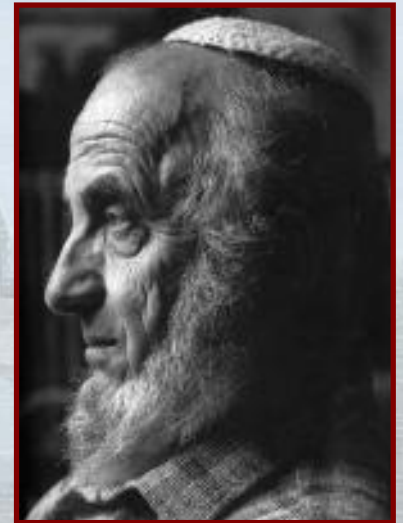
פרימו לוי "השוקעים והניצולים"

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

”השואה אינה אירוע מחולל תקופה בלבד אלא שבר גמור. השואה היא אימה גדולה השבר המוחלט. לא ניתן לשמוע עוד את הקול המצווה מסיני. **אשוויץ מסתיר את הר סיני**. שום קול לא נישמע מאשוויץ. בתודעה היהודית אשוויץ הוא **חור שחור הבולע את אנרגיות החיים היהודיות**.”

אמיל פקנהיים

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

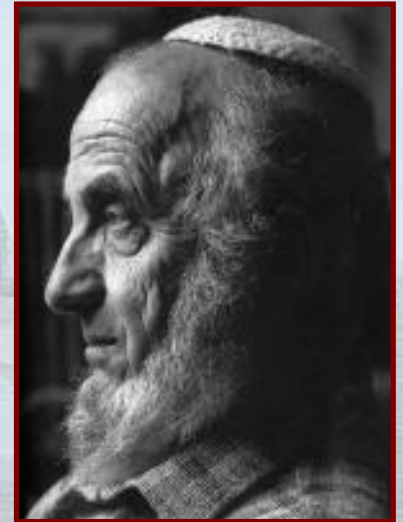
**קיומו של אושוויץ היווה לא רק
שבר עמוק בעם היהודי אלא גם
שבר בחברה המערבית כולה**

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

אנו חייבים לחפש משמעות לעובדה ההיסטורית המכונה שואה. כל ביטוי התנגדות - ומסתבר לנו מהמחקר ההיסטורי שהם לא היו מעטים - מצויים מעבר ליכולת ההבנה, ומבטאים משהו ייחודי בעל מימד אולטימטיבי שידינו קצרה מלהסביר. עומדים אנו בפני מקרים שאנשים פשוטים הבינו את משמעותו של הרגע ההיסטורי, והגיבו במעשה התנגדות לרוע ואישור מוחלט של החיים.

אמיל פקנהיים

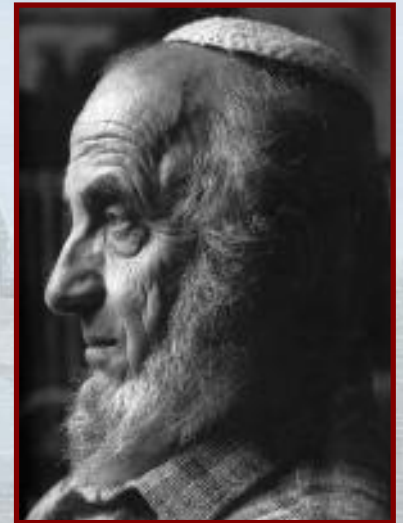
(F. Mend The World, pp. 202ff.)

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

מעשה ההתנגדות בכל צורותיו. כל מעשה שקיים שריד של אנושיות בעולם שאינו עולם היה בלתי רציונלי לחלוטין, בלתי שפוי, להתנגד במציאות מעין זו, ועם זאת ההתנגדות הייתה הביטוי האותנטי ביותר של שפיות הדעת האנושית העובדה הזאת הבלתי ניתנת להכחשה שלמציאות היו מתנגדים מאפשרת לנו מוצא מהשבר המוחלט של ההיסטוריה האנושית.

אמיל פקנהיים

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

מחקר ההיסטוריה מספר את סיפור העבר, והחינוך

מעניק לו את המשמעות. תפקידנו, אנשי החינוך, הוא

לקחת את העבר הזה ולתת לו משמעות חינוכית

נתינת המשמעות נעשית בשני אופנים: תכני, ודידקטי.

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

מוטל'ה סלפ, בנם
של יודל ורחל גיטל,
לפני המלחמה,
דוסיאט, ליטא

הצד התכני

בבואנו ללמד את סיפורו של הקורבן היהודי בשואה עלינו להציב לפני התלמיד **אדם בעל פנים וזהות**, אדם שאת ייחודיותו האנושית ניסו הגרמנים למחוק. מתוך האפר והאובדן הבלתי נתפס עלינו לחלץ את תווי הפנים של האדם ואת דמות המשפחה והקהילה שאבדו בשואה.

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד התכני

□ איך נחלץ את האדם מערמת הגופות?

• נלמד על חיי היהודים לפני המלחמה

• על חיי היומיום בשואה: כיצד חיו

היהודים בעולם של דה-הומניזציה?

• ועל חזרתם של הניצולים למעגל

החיים.

יהודית, אמו של ג'ורג' שפרי ואחותה, לפני המלחמה

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

שאלה היא, האם כדאי לחשוף את הילדים הקטנים אל הצדדים הקשים והמכאיבים של החיים, שכמובן לא נוכל לשמור אותם בסוד מהילדים, אבל מי אמר שיפה שעה אחת קודם?

ד"ר רמי בר-גיורא (מנהל תחנת בריאות הנפש, ירושלים)

יצחק גרובר בגיל 7, זווצ'וב, פולין, 1926

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

מבוגרים רבים סבורים שהכנסת ילדים צעירים לנושא השואה משמעו חוסר הגנה עליהם בהעמדתם חשופים מול אלימות קיצונית, מול סבל וכאב שלא יוכלו להתמודד עימם. בנוסף לכך, יש הסבורים כי המציאות הישראלית בהווה מזמנת לילדים צעירים התנסויות וחוויות קשות על רקע של מצב בטחוני

אורה גולדהירש (פסיכולוגית התפתחותית, האגף לחינוך קדם-יסודי, אפריל 2008)

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

תמיד האמת צפה על פני המים... לפי עניות דעתי, זה מעיד, על יסוד מאוד חשוב, חיי הנפש, שלא סובלים "בלוף". אי אפשר להסתיר דברים. אם מישהו היה מחזיק כדור בתוך בריכה, והיה רוצה שאף אחד לא יראה אותו, זה כל הזמן היה תופס לו את היד, וברגע שהוא קצת היה מזיז, הכדור היה צף.

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

להסתיר מילדים דברים חשובים באמת. זה לא משתלם, כי ברגע שהדבר מתגלה, שעל דברים חשובים באמת, שאתה ידעת, לא אמרת לי, אז במה כן להאמין? בעצם אפשר לומר שזו רעידת אדמה באמון של הילד.

ד"ר רמי בר-גיורא (מנהל תחנת בריאות הנפש, ירושלים)

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

”עד מהרה מבחינים הילדים, שהמחנך מעלים את האמת. [...] **ומשום כך חייבים**

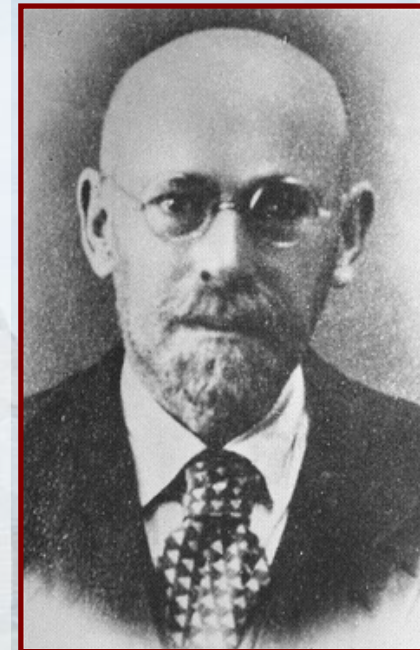
אנו ללמד את הילד לא רק להוקיר את

האמת, אלא **גם להבחין בשקר**, לא רק

לאהוב, אלא גם לשנוא. לא רק להסכים.

אלא גם להתקומם.”

יאנוש קורצ'אק, מחנך, סופר ורופא ילדים

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

” כשנשאל קורצ'אק, למה בחר דווקא במחזה

”הדואר” לטאגור, השיב כי רצונו שילמדו ילדיו

לקבל בשלווה את פני מלאך המוות. כך ביקש

להנחיל לקרובים, לקטנים, לחסרי המגן, את שלוות

הבאים בסוד המוות, את החכמה השלווה ברגע

הטראגי, אשר איננו הקץ לפי אמונתו.

יאנוש קורצ'אק, מחנך, סופר ורופא ילדים

(מורדטקוביטש, 1961, חיי יאנוש קורצ'אק)

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

ילדי מעון של הקהילה היהודית, לפני המלחמה, בודפשט, הונגריה

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

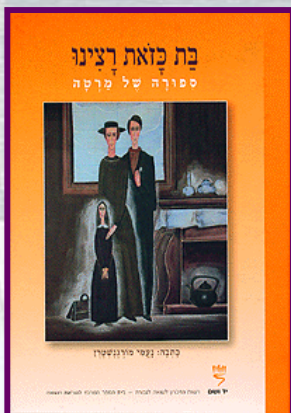
בבסיס התפיסה החינוכית עומדת ההתפתחות הספירלית של לימוד נושא השואה. בגיל הרך ובכיתות היסוד יחשף הילד למושגים ראשוניים, אשר יורחבו בהתאם להתפתחותו הגילאית והמנטאלית. כל שלב בהוראת הנושא אמור לקדם את מעגלי הידיעה והתובנה של הנושא. הכרות מוקדמת של התלמידים עם תוכניות לימוד מובנות תקלנה על מורי החטיבה את המשך הלימוד והדיון על בסיס מושגי יסוד ידועים.

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

□ בגיל הרך, הגילאים שבין חמש לשבע, אנו ממליצים ללמד את השואה דרך סיפורו של היחיד יחד עם הקניית מושגים בסיסיים בנושא.

בבית הספר היסודי אנו מרחיבים את המעגל ועוברים ללמד על המשפחה.

כיתות ה-ו

כיתות ג-ד

גן - כיתה ב

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית

□ בחטיבת הביניים מתרחב עיסוקנו לדיון בקהילה.

□ בבית הספר התיכון אנו משלבים את שלושת המרכיבים, היחיד, המשפחה והקהילה, בסיפור ההיסטורי. כמובן, גם הנושאים האלה יהיו מורכבים יותר.

קבוצת נוער ציוני-רביזיוניסטי 'מנורה',
בז'וזוב, פולין, 1932

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

הצד הדידקטי – התפיסה הגילית – החטיבה העליונה

- הבניית סיפור השואה על ציר יהודי וכלל אנושי, תוך חיבור לאירועי התקופה.
- שמירה על מעגלי הפרט, המשפחה והקהילה בזיקה להקשר רחב יותר, היסטורי ואנושי.
- תפיסת מורכבותה של תקופת השואה נוצרת בגיל התיכון על ידי שילוב בין למידה שיטתית של תהליכים (ובאופן הדרגתי) לבין הפניית זרקור על הפרט, המשפחה או הקהילה.
- פעולה בשני הערוצים, הלימוד והזיכרון, תוך שילוב בין השניים וניצול היתרונות שבכל אחד מהם, מביאה לפעולה חינוכית שלמה.

כיצד ללמד את השבר ללא משבר?

”ההוראה הופכת אותנו לנבונים יותר, ואילו החינוך מעצב את רגשותינו”

ראבו סנט אטיין